

Column

Rienk de Jong
Dodenrit?

In zijn ballade Dodenrit bezingt Drs P. moeilijke keuzes die soms gemaakt moeten worden en die toch desastreus kunnen aflopen. Soms houd ik mijn hart vast als ik lees over keuzes in natuurbescherming: is dit ook een dodenrit?

In de aflevering van 12 februari 2018 van het online-tijdschrift *Yale environment 360* stond een lezenswaardig artikel van Carl Safina (*In defense of biodiversity: why protecting species from extinction matters*), waarin hij de vloer aanveegt met ene R. Alexander Pyron, een jonge hoogleraar in de biologie aan de George Washington University (Washington D.C.). Deze meneer betoogt op basis van halve waarheden en hele leugens (in de politiek niet ongebruikelijk), dat uitsterven helemaal niet erg is, het is immers de motor van de evolutie. Dit komt hard aan, omdat het van een vakgenoot komt. Het is geen verschil van mening, het is gewoon fout. Zoals Safina duidelijk stelt: de motor van de evolutie is niet uitsterven, maar (differentieel) overleven. Als een soort eenmaal uitgestorven is, zal er nooit meer een nieuwe uit kunnen ontstaan.

Foto: Rienk de Jong

De belangrijkste drijfveer om de natuur aan te tasten is materieel gewin. Ongebreidelde houtkap is een duidelijk voorbeeld. Andersom is een belangrijke drijfveer om de natuur te behouden ook materieel gewin. Als de bijen, die onze gewassen en vruchtbomen bestuiven, achteruit gaan, moet er nodig wat aan gedaan worden. Maar zeg eens eerlijk, van de achteruitgang van de meeste dieren merk je toch helemaal niets in materiële zin? Bij aaibare dieren als gorilla's of tijgers kun je nog een snaartje voelen trillen, maar wie heeft wakker gelegen van de achteruitgang van de schaamluis in Nederland, om maar een voorbeeld te noemen? Of meer aaibaar: het verdwijnen van het groot gaderde witje *Aporia crataegi* uit Nederland? Je eet er geen boterham minder om.

Als er geen materieel gewin is bij het beschermen van de biodiversiteit, dan blijft (afgezien van emotie, waar ik het hier niet over wil hebben) slechts de moraal over als drijfveer. Dat is een filosofisch onderwerp dat niet in een entomologisch blad

besproken hoeft te worden. Maar ook als wij het er over eens zijn dat de natuur beschermingswaardig is, dan nog zijn er voortdurend conflicterende belangen, omdat wij met onze niet-aflatende expansie de natuur steeds onder druk zetten.

Wij kunnen er niet onderuit: we moeten keuzes maken. Maar waar baseren we die op, als het niet om economie gaat? De mate van voorkomen is een voor-de-hand-liggend argument. Maar op welke schaal bekijken we die? Lokaal, regionaal, landelijk, heel Europa? Is het verdwijnen uit Nederland van een door heel Europa voorkomende soort 'erg'? Daarbij komt dat taxonomen het niet altijd eens zijn over soortgrenzen. Als een ondersoort uitsterft, maakt het voor de soortendiversiteit niets uit, maar als diezelfde ondersoort beschouwd wordt als een eigen soort, loopt de soortendiversiteit terug.

Een andere benadering van de keuze berust op fylogenie. Daarbij wordt er van uitgegaan dat elke ontwikkelingslijn een bepaalde hoeveelheid informatie vertegenwoordigt. Een voorbeeld uit de vlinders. De voorouder van de huidige pages (*Papilionidae*) splitste in *Baronia brevicornis* (endeem van Midden-Amerika) en de lijn die alle overige pages zou leveren. Als *Baronia* zou uitsterven, is de hele informatie van deze ontwikkelingsstak weg. Sterft echter een willekeurige page, bijvoorbeeld de koninginnenpage, uit, dan is van die ontwikkelingsstak slechts een heel klein beetje informatie verloren gegaan. Hier is veel over gepubliceerd (zoek maar eens op phylogeny+conservation in Google), maar het lijkt mij een heilloze benadering, aangezien het toegekende gewicht afhankelijk is van de plaats in de stamboom: de koninginnenpage krijgt een heel klein gewicht, wanneer vergeleken met *Baronia*, maar een veel groter gewicht, wanneer vergeleken met de naast-ervante soort (*Papilio hospiton*). Het lijkt mij een academische exercitie met weinig toegepaste waarde. Bovendien gaat het bij natuurbescherming niet om een keuze tussen twee bedreigde soorten, maar om het voortbestaan van bedreigde soorten in het algemeen.

... het groot gaderd witje is in 1975 verdwenen
als standvlinder uit Nederland ...

Nu zijn soorten slechts een kapstok, waar wij natuurbescherming aan ophangen. Met het verhaal dat de diversiteit van grote katachtigen achteruit gaat, mobiliseer je geen mensen. Daarentegen kunnen pakkende beelden van tijgers, vooral met een jong erbij en met de mededeling dat er nog maar ongeveer 3900 over zijn, geld genereren. Wij biologen willen echter niet zozeer zoveel mogelijk soorten bewaren, maar een zo groot mogelijke genetische diversiteit, waar de evolutie uit kan putten. Soorten leven gewoonlijk in populaties, die genetisch enigszins verschillen. Als we diversiteit willen beschermen, dan moeten we dus beginnen op populatieniveau. In Nederland komt nog steeds het gentiaanblauwtje *Phengaris alcon* voor, waarvan de rups aanvankelijk leeft op klokjesgentiaan. Ooit was er een geïsoleerde, enigszins afwijkende populatie in het duingebied bij Wassenaar, waar het gentiaanblauwtje leefde op de kruisbladgentiaan. Deze populatie stierf rond 1980 uit. Daarmee verdween de mogelijkheid dat deze populatie ooit zou uitgroeien tot een eigen soort. Zonder op aaibaarheid te letten, is dit in evolutionaire termen minder erg dan tijgers op de rand van uitsterven?

Theoretisch is dit allemaal prachtig, maar de economie houdt zich niet met zulke theorieën bezig. Drs P. moest kiezen tussen de leden van zijn gezin om aan hongerige wolven te voeren. Voeren wij de natuur aan de hongerige economie?

Rienk de Jong, rienk.dejong@naturalis.nl